ויצא

א. אויפן פסוק[1] „וישכב במקום ההוא" שטייט אין מדרש[2]: „כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהי' טמון בבית עבר לא שכב", און דערנאך א צווייטע דעה: „כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב" (ווי עס שטייט[3] „ותדד שנתי מעיני").

ווייטער איז ער ממשיך אין מדרש „ומה הי' אומר? ר' יהושע בן לוי אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, מאי טעמי', שיר המעלות לדוד לולי ה' שהי' לנו יאמר נא ישראל[4], ישראל סבא (יעקב אבינו). ר' שמואל בר נחמן אמר כל ספר תהלים הי' אומר, מה טעם, ואתה קדוש יושב תהלות ישראל[5], ישראל סבא".

דער פשט אין דער שאלה „ומה הי' אומר" קען ניט זיין „מיט וואס איז יעקב אבינו געווען פארנומען בבית לבן" — ווייל עס שטייט בפירוש אז ער האט געארבעט מיט צאן לבן בכל כחו[6] ביז „ביום גו' בלילה ותדד שנתי מעיני" —

נאר די שאלה איז: וואס האט יעקב געזאגט (מתפלל געווען, געלערנט) כדי צו קענען איבערקומען די שוועריקייטן אין חרן ובבית לבן?

זייענדיק בבית לבן איז דאך יעקב געווען אין א מעמד ומצב של גלות, ער איז אוועקגעגאנגען מבית יצחק אביו צו זיין בבית לבן,

און האט זיך דארטן פארנומען מיט „צאן לבן"[7], לבן'ס צאן.

ביז אז זיין געפינען זיך בבית לבן האט געפועל'ט ביי אים א ירידה ממדריגתו[8], ווי רש"י זאגט[9] אז יעקב האט געזאגט „אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות", ד.ה. אז ביי אים איז געווען כביכול דער ענין הרמאות בדוגמת הרמאות דלבן[10].

ווערט דעריבער די שאלה: ווי אזוי איז ער דורכגעגאנגען און בייגעשטאנען דעם ענין הגלות? — זיכער איז דאך דאס געווען דורך „הקול קול יעקב" וועלכער איז מבטל די „ידים" און די מנגדים פון יעקב ועניניו כמחז"ל[11] איז די שאלה „מה הי' אומר"?

אויף דעם ענטפערט דער מדרש, אז דאס זיינען געווען די „ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים", אדער „כל ספר תהלים": דאס האט אים געגעבן דעם כח אז ער זאל קענען דורכמאכן דעם ענין הגלות.

ב. מען דארף אבער פארשטיין: בשלמא לויט דער דעה אז „כל ספר

1) פרשתנו כח, יא.
2) ב"ר פס"ח, יא. וראה גם ב"ר פע"ד, יא.
3) פרשתנו לא, מ.
4) תהלים קכד, א.
5) שם כב, ד.
6) פרשתנו לא, ו. ועד שלמדין הלכה למעשה מיעקב שפועל „חייב לעבוד בכל כחו" (רמב"ם סוף הל' שכירות. טושו"ע חו"מ סו"ס שלז. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שאלה ושכירות ס"כ).
7) להעיר אשר צאן הוא גם מלשון יציאה (מחוץ ליעקב — קדושה (תו"א פרשתנו כג, ג. תו"ח שם לח, ב. וישלח לט, ג ואילך)).
8) ע"ד מ"ש באברהם (לך יב, יא) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה וגו' (ראה תורת הבעש"ט בזה — הובא במאור עינים ס"פ שמות).
9) עה"פ פרשתנו כט, יב.
10) ראה סה"מ עת"ר ע' עג. ולהעיר מד"ה פדה בשלום תרס"ח, תש"ג.
11) ב"ר פס"ה, כ.

תהלים הי׳ אומר״ איז פארשטאנדיק די שייכות פון דער אמירה צו יעקב׳ן אין דער צייט „שעמד בביתו של לבן״. ווארום זייענדיק אין א מצב וואו בפשטות האט ער ניט געקענט לערנען תורה בעיון (עכ״פ — ניט ווי בשעת ער איז געווען „טמון בבית עבר״) האט ער געזאגט תהלות צום אויבערשטן און אזוינע תהלות אויף וועלכע נוטלים שכר כנגעים ואהלות[12]; וואס איז אבער די ספעציעלע שייכות פון די „ט״ו שיר המעלות שבספר תהלים״ צו זיין מצב בבית לבן?

וועט מען דאס פארשטיין בהקדם וואס דער חיד״א[13] ברענגט אז די „ט״ו שיר המעלות אמר דוד ע״ה כנגד ט״ו שנים שחיו האבות ביחד״

[ווארום אברהם אבינו האט געלעבט „מאה שנה ושבעים שנה וחמש שנים״[14], יצחק איז געבארן געווארן ווען אברהם איז געווען „בן מאת שנה״[15], און יעקב איז געבארן געווארן ווען יצחק איז געווען „בן ששים שנה״[16] — קומט אויס אז עס זיינען געווען „ט״ו שנים שחיו האבות ביחד״].

ועפ״ז קען מען זאגן, אז יעקב האט געזאגט די „ט״ו שיר המעלות שבספר תהלים״ בכדי דערמיט צו מעורר זיין דעם זכות (אויך) פון זיינע אבות אברהם ויצחק, ד.ה. אז נוסף אויף זיינע אייגענע זכיות וכוחות, זאלן אים אויך נמשך ווערן די כוחות פון אברהם ויצחק, וואס דורך דעם דוקא האט ער געקענט דורכמאכן די שוועריקייטן בבית לבן, ווי ער האט געזאגט „לולי אלקי אבי אלקי אברהם ופחד יצחק הי׳ לי גו׳״[17].

ג. דער טעם פארוואס ער האט געדארפט אנקומען צום זכות פון אלע אבות בכדי צו בייקומען די נסיונות פון לבן, וועט מען פארשטיין פון דער עצה וואס ברענגט זיך[18] ווי צו מנצח זיין אין מלחמת היצר בכלל, וואס מ׳האט אפגעלערנט פון א מלחמה כפשוטה וועלכע איז פארגעקומען אין די צייטן פון אלטן רבי׳ן:

דער סדר פון „מערכות המלחמה״ בכלל איז, אז „מחלקים כל א׳ החיל שלו לג׳ חלקים, חלק א׳ באמצע . . ושתי ידות מימין ומשמאל, וכן מסדר גם הצד שכנגדו לג׳ חלקים כאלו, ונלחמים אלו מול אלו״.

און די הצלחה אין דער מלחמה (וואס איז געווען אין יענער צייט) איז געקומען דורכדעם וואס מ׳האט אוועקגעשטעלט „ג׳ מחנות שלו״ אנטקעגן איין מחנה פון דעם שונא, וואס „עי״ז מתגבר בודאי עלי׳״.

ועד״ז לערנט מען אפ בנוגע צו דער מלחמה רוחנית, מלחמת היצר: בכדי צו מנצח זיין דעם יצר דארף מען מעורר זיין „כל ג׳ מדות דקדושה (אהבה יראה ורחמים) לעומת מדה אחת דקליפה, ועי״ז בודאי יפילו וינצחו אותה״[19].

---

12) שוח״ט א. ילק״ש תהלים רמז תריג.

13) בפירושו „יוסף תהלות״ לתהלים, מזמור קכ.

14) חיי שרה כה, ז.

15) וירא כא, ה.

16) תולדות כה, כו.

17) פרשתנו לא, מב. ולהעיר, שהפסוק שממנו למדו במדרש (שבהערה 2) שהי׳ אומר „ט״ו שיר המעלות״ הוא „לולי ה׳ שהי׳ לנו יאמר נא ישראל״, שהוא ע״ד הפסוק „לולי גו׳ אלקי אברהם גו׳״ (ראה רש״ש לב״ר פס״ח שם).

18) דרוש הצ״צ — נעתק ב„התמים״ חוברת ג ע׳ ז [קכ, א].

19) ובדרוש הצ״צ שם (ועד״ז בלקו״ת ואתחנן ה, א): שזהו פי׳ הפסוק (פרשתנו כט, ג) ונאספו כל העדרים שהם אהוי״ר ורחמנות דקדושה אז דייקא וגללו את האבן מע״פ הבאר.

און דערפאר דארף מען האבן די „ט״ו שיר המעלות" וועלכע זיינען „כנגד ט״ו שנים שחיו האבות ביחד" אויף דורכגיין און ביישטיין דעם ענין הגלות —

די ג׳ אבות זיינען דאך (כנגד) די ג׳ מדות דקדושה, אהבה און יראה ורחמים[20], און בשעת מ׳האט אלע ג׳ אבות ביחד, ד.ה. מ׳קלייבט צוזאמען אלע ג׳ מדות דקדושה ביחד — דעמולט[21] האט מען דעם כח ביישטיין די אלע נסיונות פון גלות און זיי מבטל זיין.

ד. על פי זה י״ל הרמז (ע״פ דרך החסידות) והדיוק אין דעם מספר „ט״ו שיר המעלות" (און „ט״ו שנים שחיו האבות ביחד"):

מספר ט״ו ווייזט אויף די ערשטע צוויי אותיות פון שם הוי׳ — י׳ ה׳ (בגימטריא ט״ו[22]). וואס דער חילוק צווישן י״ה און ו״ה איז, אז די אותיות ו״ה זיינען בחי׳ מדות (ומלכות), און די אותיות י״ה זיינען בחי׳ מוחין (י׳ — חכמה, ה׳ — בינה)[23].

און דאס איז דער ענין פון די „ט״ו שנים שחיו האבות ביחד": כדי אז אלע דריי מדות זאלן קענען זיין צוזאמען[24] (ובהתגלות) — „חיו האבות ביחד" — דארף אין די מדות מאיר זיין דער אור המוחין (י״ה). ווארום היות אז מוחין זיינען העכער פון אופן ההתחלקות פון מדות, דעריבער פועל׳ן זיי די התכללות המדות.

ה. דאס איז אבער לכאורה ניט מספיק:

די ט״ו שיר המעלות שבספר תהלים ווערן אנגערופן בשם „שיר", וואס „שיר" איז פארבונדן מיט אן ענין של שמחה — איז ווי האט יעקב געקענט זאגן „שיר המעלות", אן ענין של שירה, זייענדיק אין א מעמד ומצב של גלות[25]? אמת טאקע, אז אין די מזמורים רעדט זיך וועגן עזרי גו׳, די נתינת כח אויף בייקומען דעם גלות, אבער ווי קען מען שטיין אין א שמחה גלוי׳ (וואס דעמולט איז מתאים צו זאגן שירה (ועי״ד מארז״ל[26] „אין אומרים שירה אלא על היין")), ווען מ׳געפינט זיך בחרן, חרון אף של מקום[27] און בביתו של לבן?

איז דער ביאור אין דעם: די ירידה פון יעקב אבינו לבית לבן איז געווען בשביל העלי׳, עס זאל זיין „ויפרוץ האיש מאד מאד"[28]. און וויבאלד אז יעקב האט גע־זען דעם תכלית המכוון פון זיין ירידה (די עלי׳ וואס וועט דערפון ארויס־קומען), דעריבער האט ער זייענדיק בבית לבן געזאגט „שיר המעלות"[29].

---

20) לקו״ת אמור לה, ג. ובכ״מ.

21) בלקו״ת ואתחנן (שם), שיעקב הוא ת״ת שמחבר חו״ג „ולכן הוא בלבדו גלל האבן מע״פ הבאר". אבל אין סתירה מזה למ״ש בפנים, כי עיקר הנצחון הוא דוקא כשיש גם הקוין חו״ג כמו שהם בפני עצמם (ולא רק כמו שכלולים בת״ת), כדמוכח מדרוש הצ״צ הנ״ל שהתעוררות הרחמים — אינו מספיק וצריך גם לאהוי״ר.

22) ראה אוה״ת ואתחנן ע׳ קטז: ט״ו שיר המעלות שאמר יעקב . . כדי להמשיך בחי׳ י״ה.

23) אגה״ת פ״ד (צד, ב ואילך).

24) ראה ספרי (ואתחנן ו, ה): שאין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת הקב״ה בלבד.

25) ועד״ז אינו מובן גם לדיעה הב׳ („כל ספר תהלים הי׳ אומר"), שהרי ענינו של ספר תהלים הוא „זמירות ישראל". וראה פרש״י תהלים בתחלתו: בעשרה לשונות של זמר נאמר ספר זה בנצוח בנגון במזמור בשיר וכו׳.

26) ברכות לה, א.

27) פרש״י ס״פ נח.

28) פרשתנו ל, מג. וראה תו״א ותו״ח שבהערה 7.

29) להעיר ממחז״ל (סוף מכות) דבראותו גודל החורבן והגלות הי׳ ר׳ עקיבא משחק, ונת׳ בזה

ו. יעדער ענין קומט צום אויסדרוק בהדגשה אין זיין התחלה וראש. ועד"ז בענינינו, אז די עלי' וואס קומט דורך דער ירידה אין גלות, איז מודגש אין דעם ערשטן פון די „ט"ו שיר המעלות":

דער סיום וחותם פון דעם ערשטן שיר המעלות (וואס „הכל הולך אחר החתום"[30]) איז „אני שלום וכי אדבר המה למלחמה" — וואס מיינט אז כאטש אפילו אז ער וויל שלום פונדעסטוועגן „המה באים להלחם בי"[31], וואס די מלחמה (רוחנית) איז דאס דער העלם והסתר פון גלות, ובפרטיות דער ענין הנסיונות וואס זיינען מונע ומעכב פון עבודת ה' און זיי „קומען למלחמה" קעגן דעם.

און אין דעם וואס ער זאגט „שיר המעלות" אויף „המה למלחמה", איז מודגש דער גודל העילוי וואס קומט ארויס דורך דער מלחמה.

והביאור בזה: א איד טאר זיך ניט ארייגלאזן אפילו ניט אוועקשטעלן זיך במצב פון נסיונות, ואדרבה, ער דארף בעטן „אל תביאנו כו' ולא לידי נסיון"[32]. דערפאר זאגט ער „אני שלום", אז ער זוכט אן עבודה בדרך שלום (וואס איז ניט פארבונדן מיט מלחמה ונסיונות).

אבער אעפ"כ, מצד דעם עילוי וואס ווערט דוקא דורך מלחמה ונסיונות, מאכט לפעמים דער אויבערשטער אז „המה באים להלחם בי", אז צווישן די „המה" (לשון רבים — „עוה"ז הגשמי כו' שנקרא רשות הרבים"[33]) — זאלן זיין אזוינע וואס קומען לוחם זיין און שטערן פון עבודת ה'.

און אויף דעם זאגט ער „שיר המעלות": ניט נאר זיינען די נסיונות אים ניט מונע פון עבודת ה' און פועל'ן ניט קיין חלישות בעבודתו, נאר אדרבה, זיי רופן בייי אים ארויס א תוספת כח ואומץ ביתר שאת ויתר עז, און דאס ברייינגט אים אז ער שטייט אין א מצב פון „שיר".

ז. יעדער ענין אין תורה איז א הוראה נצחית, איז דערפון מובן, אז כל הנ"ל איז א הוראה על כל זמן הגלות און א הוראה מיוחדת פאר אונזער צייט, קושי הגלות, דרא דעקבתא דמשיחא:

בשעת מען טראכט זיך אריין אין דעם חושך הכפול והמכופל פון דרא דעקבתא דמשיחא, ביז אז ע"פ תורה איז דא א מקום צו פרעגן „מאין יבוא עזרי"[34], קען מען דאך אריינפאלן אין יאוש, ר"ל —

איז די הוראה מהאמור: וויבאלד אז די ירידה פון אידן אין גלות (וואס איז בדוגמת „ויצא יעקב גו' וילך חרנה"[35]) איז בשביל העלי', כדי ס'זאל זיין דער „יתרון האור מן החושך" און „יתרון לחכמה מן הסכלות"[36] — דארף זיין דער „אשא עיני"[37], מ'דארף זיך צוקוקן (ובאופן פון אשא עיני) צום תכלית

(לקו"ש חי"ט ע' 67 ואילך) שהוא משום שדוקא הוא ראה בתוקף הגלות את העילוי שבא מזה בהגאולה. ולהעיר מכתבי האריז"ל שר' עקיבא הוא גלגול (ואותיות) יעקב (ראה סדה"ד ערך ר' עקיבא סי"א).

30) ברכות יב, א.

31) פרש"י עה"פ.

32) ברכות ס, ב.

33) תניא ספל"ג.

34) תהלים קכא, א (ב„ט"ו שיר המעלות"). וראה ב"ר פס"ח, ב.

35) ראה זח"א קמז, א: מוקי האי קרא בגלותא. שם כג, ב (הובא באוה"ת פרשתנו תתנד, א). ב"ר פס"ח, יג. ובשל"ה (רצב, ב): ענין ויצא יעקב רומז ג"כ לגלות. ע"ש.

36) קהלת ב, יג.

37) תהלים שם.

המכוון פון גלות, די עלי׳ וואס וועט זיין בגאולה העתידה[38] — און דעמולט איז ניט נאר וואס מ׳ווערט ניט נתפעל פון דעם חושך הגלות, נאר אדרבה, מ׳שטייט אין א מעמד ומצב פון שמחה גלוי׳ — „שיר המעלות״.

[ח״ו צו זאגן אז מען דארף זיין צו־פרידן פון דעם מעמד ומצב פון גלות און טראכטן אז דאס איז א מעמד ומצב מתאים פאר אידן, ח״ו — גלות איז אן ענין פון „חושך״ און „סכלות״ וכו׳; און א איד בגלות — זאגט תורת אמת קלאר און דייטלעך אז ער איז א „בן שגלה מעל שולחן אביו המלך״[39]. און אויב דער בן פילט אנדערש און זאגט אנדערש — איז פארשטאנדיק די ספע־ציעלע פינסטערניש און נידעריקייט פון זיין גלות.

נאר מען דארף זיך אריינטראכטן אין דער כוונה שבזה — עס זאל זיין „יתרון האור מן החושך״ און „יתרון לחכמה מן הסכלות״].

און דורך דעם ווערט נתגלה און מען פילט דעם ענטפער (אויף דער שאלה „מאין יבוא עזרי״) אין דער שאלה גופא — לויטן פירוש הפנימי[40], אז דער „עזר״ ווערט נמשך פון בחינת „אין״ — מען קען די בחינה ניט באגרייפן, זי איז העכער פון שכל והבנה וכו׳, פון „שמות״ —

און דער „עזר״ ווערט נמשך אויך אין סדר השתלשלות, און בגילוי און איז פועל דארט — „עזרי מעם ה׳ עושה שמים וארץ״[41], ביז אין שמים וארץ כפשוטם.

(משיחת ש״פ וירא תש״מ)

---

38) להעיר מתנחומא ס״פ תולדות: אשא עיני אל ההרים . . זה משיח בן דוד.

39) ברכות ג, סע״א: אשרי המלך כו׳ לאב כו׳ לבנים כו׳.

40) ראה לקו״ת שלח נא, א (מזח״ג קכט, א) — דבחי׳ אין הוא למעלה משם הוי׳. וראה לקו״ת שמע״צ (צ, ב) בענין מאין יבא עזרי.

41) תהלים שם, ב. וראה לקו״ת שמע״צ שם.

ויצא ב

א. אין דער היינטיקער סדרה איז דאָ אַ פירוש רש״י וואָס בהשקפה ראשונה זעט אויס, אַז רש״י האָט מעתיק געווען דעם פירוש (כמעט אות באות) פון גמרא, אָבער לאחרי העיון (ובפרט בדיוק לשון רש״י) זעט מען, אַז רש״י האָט דערביי גאָר אַן אַנדער כוונה.

אויפן פסוק[1] „הארץ אשר אתה שוכב עלי׳ לך אתננה ולזרעך" זאָגן חז״ל (אין גמרא[2]): הארץ אשר אתה שוכב עלי׳ וגו׳ מאי רבותי׳ (וכי[3] ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת לבניו[4] — רש״י), אמר רבי יצחק מלמד שקפלה הקב״ה לכל א״י והניחה תחת יעקב אבינו (כדי[5]) שתהא נוחה ליכבש לבניו (כדי אמות של משכבו[3] — רש״י).

רש״י בפירושו על התורה שטעלט זיך אויף די ווערטער „שוכב עלי׳" און איז מפרש: קיפל הקב״ה כל א״י תחתיו רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו.

לערנען מפרשים[6], אַז רש״י איז דאָ אויסן די זעלבע שאלה ווי אין גמרא — „מאי רבותי׳" — און ער פאַרענטפערט (ווי אין גמרא), אַז „קיפל הקב״ה כל א״י תחתיו", און דער חידוש („רבותי׳") פון דער הבטחה איז — „שתהא נוחה ליכבש לבניו" (פונקט ווי ס׳איז גרינג צו כובש זיין „ד׳ אמות של משכבו").

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין:

א) וויבאַלד אַז אפילו בפירושו לש״ס דאַרף רש״י מוסיף זיין די הסברה (אויף לשון הגמרא „שתהא נוחה ליכבש לבניו") „כד׳ אמות של משכבו", איז דאָך כ״ש אַז ער האָט געדאַרפט מוסיף זיין אָט די ווערטער (והסברה) אין זיין פירוש לתורה (וואָס איז געשריבן געוואָרן, כמדובר כמ״פ, (אויך) פאַר אַ בן חמש למקרא)[7]?

ב) אויב די שוועריקייט אין פסוק איז „מאי רבותי׳" (ווי קען מען זאָגן אַז דער אויבערשטער האָט אים מבטיח געווען בלויז „ד׳ אמות" פון דעם ארץ) — איז ניט גלאַטיק: רש״י האָט געדאַרפט מעתיק זיין פון פסוק אויך די ווערטער „הארץ אשר אתה (שוכב עלי׳)"[8], וואָרום די שוועריקייט איז דאָך ניט אין די ווערטער „שוכב עלי׳" פאַר זיך, נאָר אין דעם, וואָס דער שטח הארץ „אשר אתה שוכב עלי׳" איז גאָר קליין (ד׳ אמות)?

פון דעם איז מובן, אַז (לויט פשוטו של מקרא — ובמילא) ביי רש״י׳ן איז ניט שווער די שאלה פון גמרא „מאי

1) פרשתנו כח, יג.

2) חולין צא, ב.

3) כ״ה בהגהת הב״ח שם. רא״ם פרשתנו כאן.

4) ראה גם זהר פרשתנו (קנו, רע״א): וכי ההוא אתר בלחודוי אבטח לי׳ קב״ה דהא ארבע אמין או חמשא הוו ולא יתיר.

5) כ״ה בדק״ס חולין שם בשם „כל הכ״י" (וראה לקמן הערה 9). וראה לקמן בפנים סעיף ב ויו״ד.

6) ס׳ הזכרון, רא״ם, גו״א, באר מים חיים (לאחי המהר״ל), דבק טוב ועוד.

7) בכו״כ דפוסי רש״י שלפנינו, נדפס בסוגריים „כד׳ אמות שזה מקומו של אדם" (ובדפוסים אחדים נדפסו התיבות „כד׳ אמות" בלי סוגריים). אבל בדפוס א״י דרש״י ובכל כת״י רש״י שתח״י (לבד א׳) ליתא תיבות אלו.

8) כמו בגמרא, שמעתיק גם תיבות אלו.

*) בצילום דפוס שני שתח״י נתוספו תיבות אלו על הגליון.